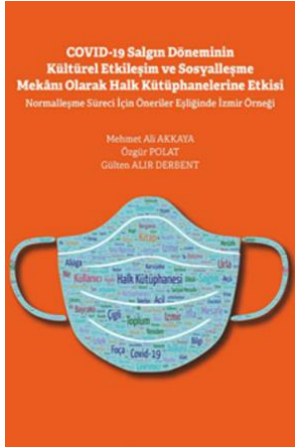

Akkaya, M. A., Polat, Ö., Alır Derbent, G. (2022). COVID-19 Salgın Döneminin Kültürel Etkileşim ve Sosyalleşme Mekânı Olarak Halk Kütüphanelerine Etkisi: Normalleşme Süreci için Öneriler Eşliğinde İzmir Örneği. ISBN:978-625-8410-78-5

Akkaya, M. A., Polat, Ö., Alır Derbent, G. (2022). The Effect of the COVID-19 Epidemic Period on Public Libraries as Cultural Interaction and Socialization Space: The Example of Izmir with Suggestions for the Normalization Process. ISBN:978-625-8410-78-5

Sinan Güneş*

Kitap Tanıtımı / Book Review

The aim of this study is to criticize the book “The Effect of the COVID-19 Epidemic Period on Public Libraries as a Place for Cultural Interaction and Socialization: The Example of Izmir in the Accompaniment of Suggestions for the Normalization Process”. The epidemic period has affected the humanity of the whole world negatively. This challenging process also affected public libraries. This book, which explores what kind of services public libraries produce during the pandemic process, is very important. Reflecting how the public libraries in İzmir managed this process, the book again shows the importance of public libraries in our lives.

Dünya toplumları tarih boyunca birçok salgın ile karşılaşmış ve bu salgınlar hayatın her alanında bir dizi olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Nitekim 2019 yılının Aralık ayında Çin’in Wuhan kentinde ortaya çıkan Koronavirüs, çok geçmeden tüm insanlığı tehdit edecek boyutlara gelmiştir. Koronavirüs Wuhan kentinden başlayarak çok kısa sürede tüm Çin’e yayılmış, bu hızla yayılan salgını da dünya ülkeleri büyük bir tedirginlikle takip etmiştir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), hızla artan virüs vakalarına karşı dünya ülkelerinin hazırlıklı olması gerektiğini düşünerek 11 Mart 2020 tarihinde küresel bir pandemiyi ilan etmiştir. Koronavirüs 2020 yılı içerisinde tüm toplumları tehdit eden boyutlara ulaşırken dünya insanlığı yalnızca sağlık açısından değil sosyal, ekonomik, kültürel ve birçok açıdan olumsuz bir tablo ile karşılaşmıştır. Hangi açıdan bakılacak olursa olsun en başta sağlık tehdidi diğer tüm açılardan daha belirgin ve etkileyici bir şekilde insanlığı etkilemiştir. Yüksek ölüm vakaları ile beraber tüm dünya toplumları izole bir hayat sürdürme yönünde adımlar atmış, virüsün daha hızlı yayılmasının önü engellenmeye çalışılmıştır.

* Uşak İskender Pala İl Halk Kütüphanesi. E- posta: sinan.gunes@ktb.gov.tr
Uşak İskender Pala Public Library. E-mail: sinan.gunes@ktb.gov.tr

Dünya ülkeleri bir yandan sağlık tehdidi ile baş etmeye çalışırken bir yandan da kamusal hizmetlerin devamlılığı noktasında çalışmalar yapmanın gerekliliğini öngörmüştür. İnsanların her ne kadar sağlık tehdidi ile karşı karşıya olduğu bilirse de yaşamsal faaliyetlerin de devam etmesi gerektiği düşünülerek çoğu dünya ülkesi tarafından topluma hizmet eden kurum ve kuruluşların çalışma döngülerinde değişiklikler yapılmıştır. Personellerin kısmi ve yarı zamanlı çalışması, hizmetlerin daha çok dijital ortamlarda sürdürülmesi ve kamu kurum ve kuruluşlarının günün belirli saatlerinde hizmet vermesi bu değişikliklere örnek olarak gösterilebilir. Elbette Covid-19 vakalarının çok daha yüksek seyrettiği ülkelerde daha kısıtlı hizmetler sunulmuştur.

Koronavirüsün dünya üzerindeki bu denli tehlikeli yayılımı tüm dünya ülkelerini olduğu gibi Türkiye'mizi de oldukça derinden etkilemiş, her yaşta insanın kültürel ve sosyal açıdan kendisini geliştirebildiği en nadide mekânlar olan halk kütüphanelerine erişimi de kısıtlamıştır. Halk kütüphaneleri, envanterinde bulundurduğu koleksiyon, nitelikli personel, her yaşa göre farklı türde etkinlikler ve davetkâr mekân tasarımları sayesinde hizmet verdiği bölge halkının toplumsal gelişimine her açıdan katkı sağlayan bilgi merkezleridir. Bunca katkıyı sağlayan ve toplumun gelişimine yön veren halk kütüphaneleri, Koronavirüs ile mücadelede etkin bir rol üstlenme sorumluluğunu da üzerinde hissetmiştir. Bu kapsamda pandemi döneminin öncesi, sırası ve sonrasında halk kütüphanelerinin bu süreç ile ilgili deneyimlerini incelemek ve ileriye dönük bir yol haritası çizmek üzere "Covid-19 Salgın Döneminin Kültürel Etkileşim ve Sosyalleşme Mekânı Olarak Halk Kütüphanelerine Etkisi: Normalleşme Süreci İçin Öneriler Eşliğinde İzmir Örneği" başlıklı eser Değerli Hocalarım Mehmet Ali AKKAYA, Özgür POLAT ve Gülten ALIR DERBENT tarafından literatüre kazandırılmıştır.

Çalışma Covid-19 konusu ile ilgili kapsam içeriği ve salgın sürecinde yapılan bilimsel çalışmalara değinerek başlamış, sonrasında halk kütüphanelerinin pandemiye dünya genelinde nasıl karşıladığı, ne tür süreçler ile hizmetlerini sürdürdüğü üzerine bilgilere yer verilmiştir. Çalışmanın devamında ülkemizin önemli kentlerinden İzmir'de halk kütüphanelerinin salgın dönemindeki deneyimleri yıllara göre sunulan verilerle işlenmiş, bu veriler temelinde kütüphanecilerin hizmet deneyimleri ve kullanıcıların hizmet süreçlerine uyumlarını ilişkilendiren unsurlara değinilmiştir. Ardından, Covid-19 vakalarının küresel anlamda azalmasıyla beraber "Yeni normal" olarak adlandırılan süreçte kütüphanelerin hizmet anlayışındaki değişimlerine rehber olabilecek dünya çapında yapılan çalışmalar incelenmiştir. Son olarak, pandemi sürecinde halk kütüphaneleri için normalleşme izleği paylaşılmış, çalışma bütününde elde edilen verilere göre kapsamlı bir değerlendirme yapılmıştır.

Eserin önsözünde, buldukları bölgenin kültürel, sosyal ve eğitsel açıdan gelişimine katkı sağlayan, bu gelişimin merkezinde olması gerektiğini belirten yaklaşım aynı zamanda bulunulan dönem itibarıyla toplumu birçok açıdan etkileyen her türlü unsur adına halk kütüphanelerinin sorumluluk sahibi olduğu değerlendirilmiştir (s.8). Bu açıklamaya göre, Covid-19 vakalarının ülkemizde de hızlı seyretmesi toplumun günlük yaşam rutinlerinin değişmesine sebep olmuştur. Bu değişimlere karşı uyum sürecine katkı sağlayan kurumların en başında ise halk kütüphanelerinin gelmesi gerektiği yorumu yerinde olacaktır.

Çalışmanın giriş bölümünde iki önemli amacın bulunduğu belirtilmiş (s.14), İzmir'de bulunan halk kütüphanelerinin pandemi ile başlayan salgın süreci deneyimleri ve bölge halkına verilen hizmetlere etkisi incelenmiştir. Çalışma sırasında elde edilen bilimsel veriler

çerçevesinde öneriler geliştirilerek ülkemiz toplumuna nitelikli hizmetler üretmek için devamlı gelişim gösteren halk kütüphanelerine bir kaynak oluşturabilmek hedefi ise diğer bir amaç olarak belirlenmiştir.

Özellikle teknolojinin hızlı bir şekilde ilerlemesi ile bilgi paylaşımı dünya genelinde artmış ve dijital ortamlarda bulunan bilgilerin güvenilirliği problemi ortaya çıkmıştır. Bu açıdan eserin “infodemi” kavramına yer vermesi son derece yerindedir. Dünya Sağlık Örgütünün küresel pandemiye ilan etmesinin ardından dünya toplumları izole bir hayata geçiş yapmış, dijital mecralarda bilgi paylaşımı ve erişimi gerçekleştirmiştir. Bu açıdan dijital ortamlarda bulunan bilgilerin hızlı bir şekilde artması, salgın sürecinin doğru ve güvenilir kaynaklardan yönetilmesine engel olmuştur. Hayati derecede hızla yayılan salgınla mücadele aynı zamanda infodemi ile de mücadeleye dönüşmüştür. Sadece bu açıdan dahi bakıldığında halk kütüphanelerinin buldukları bölgedeki güvenilir bilgi kaynakları olması gerektiği ve bu gerekliliğin toplumun ihtiyaçlarını gözeterek doğru bir şekilde yayılması sorumluluğu en az salgın kadar önemlidir. Bu durum salgın sürecinde IFLA tarafından da fark edilip “Sahte Haber Nasıl Anlaşılır” infografiği Covid-19 sürecine göre şekillendirilmiştir (s.40).

Küresel anlamda olduğu gibi ülkesel veya bölgesel olarak yaşanabilecek bir afet durumunda afet öncesi, sırası ve sonrasında kütüphanelerin işlevi, verilebilecek hizmetler ve geleceğe yönelik planlamaların yapılması yönündeki iletiler de eserdeki dikkat çeken detaylardan arasındadır (s.42). Covid-19 vakalarının dünya çapında ilerliyor olması hiç kuşkusuz kütüphaneler için bir salgın-afet planının gerekliliğini ortaya koyarken, alanyazın çalışmalarına bakıldığında özellikle halk kütüphaneleri için salgın-afet planlarının oluşturulması ile ilgili çalışmaların nicelik olarak azlığı da göze çarpmaktadır.

Pandemi sürecinde kütüphane kullanıcılarının salgın hakkında doğru ve güvenilir bilgi edinebilmeleri ile kütüphane hizmetlerinden yararlanmaya devam edebilmeleri adına Amerika, Fransa, Danimarka, Hollanda, Polonya, İskoçya, İspanya, Almanya, Norveç ve diğer birçok ülkede halk kütüphanelerince yapılan dijital tabelalar, web sitesi güncellemeleri, çevrimiçi referans hizmetleri, sosyal medya araçları, dijital etkinlik uygulamaları, iç mekân değişiklikleri, ödünç ve iade hizmetlerindeki yeni gereklilikler ile karşılaşılan zorluklar çalışma içerisinde detaylı bir şekilde işlenmiştir. Ülkemiz halk kütüphanelerinde de salgın sürecinin kütüphane çalışanları ve kullanıcılar için en etkin şekilde yürütülebilmesi adına benzer uygulamalar gerçekleştirildiği söylenebilir.

İzmir Halk Kütüphanelerinin Covid-19 salgın öncesi, sırası ve sonrası sürecindeki deneyimleri ile ilgili sayısal veriler bu dönem için en isabetli yorumlamaların yapılabilmesine imkân sağlamaktadır. Nitekim halk kütüphanelerinin salgın öncesi istatistikî verilerine bakıldığında (s.60-63) kullanıcılar ile kütüphaneler arasında hiç de azımsanmayacak bir etkileşim olduğu görülmektedir. Oysa salgın döneminin başlangıcı olan 2020 yılı ile beraber rutin hayat süreçlerine dâhil olan kısıtlamalar halk kütüphaneleri ile kullanıcılarını birbirinden uzaklaştırmış, bu uzaklığın istatistiksel yansıması (s.65) detaylı olarak paylaşılmıştır. Salgında normalleşme süreci içerisine girilen 2021 yılı ve istatistiklerinde ise (s.69-71) salgın öncesi dönem kadar olmasa da salgın süreci içerisindeki dönemden daha iyi bir tablo ortaya çıkmıştır.

2021 yılı istatistiklerinde kısmi artışlar söz konusu olsa da salgın ile ilgili tehditin devam etmesi, halk kütüphanelerinin kullanıcıları ile buluşmasına hâlâ engel olduğunu göstermektedir.

Salgın sürecinde kullanıcılarına nitelikli hizmetler sunmak adına gayret gösteren kütüphaneciler elbette böylesine zor bir dönemde herhangi bir güçlükle karşılaşmamıştır denilemez. Özellikle salgın ortamının getirdiği tedirginlik ve gerginlikle beraber salgın öncesi dönemdeki gibi kütüphaneyi kullanmak isteyen kullanıcıların uyum süreci karşılaşılan güçlüklerin başında gelmektedir (s.74-75). Kütüphane kullanıcılarının kütüphanelerden talep ettiği hizmetleri salgın öncesi, sırası ve sonrası olarak analiz etmek bu dönemler arasında karşılaştırma yapılabilmesine fırsat sağlamıştır (s.76-78). Buna göre salgın öncesinde normal işleyiş devam ederken, kullanıcıların salgın sürecinde ödünç aldığı materyali geciktirme telaşı ile daha çok kitap alabilme talepleri göze çarpmaktadır. Salgın döneminde kütüphane kaynaklarına sınırlı erişim sağlayan kullanıcılar elektronik kaynak talebinde bulunmuşlardır. Salgın döneminin oldukça uzun seyretmesi kütüphaneler ile kullanıcıları arasında da yeni iletişim ağlarına imkân sağlamış, sosyal medya araçları ile kütüphane-kullanıcı iletişimi daha çok öne çıkmıştır. Artık 2021 yılına girilirken normalleşme sürecinin başlaması ile beraber kütüphane kullanıcıları ziyaretlerini sıklaştırmış fakat salgın ortamının hâlâ devam ettiği bu dönemde salgın kurallarına uyum güçlüğü yaşanmıştır (s.81-83). Hiç şüphesiz salgın döneminin halk kütüphaneleri ve kullanıcıları açısından değerlendirildiğinde yaşanan zorlukların başında fiziki olarak kütüphane-kullanıcı buluşmalarının gerçekleşmemesi söylenebilir. Dolayısıyla halk kütüphaneleri, envanterinde elektronik kaynaklar bulundurmaya, dijital kütüphane hizmetlerini yaygınlaştırmaya, kurumsal web sayfaları ile sosyal medya araçlarına sahip olmayı önemsemiştir. Her ne kadar bu hizmetlerin sürekli ve çok etkin bir şekilde sağlandığı istatistiki veriler ışığında görülmesi de bu hizmetlerin böylesi zor zamanlarda ihtiyaç ve öncelik olduğu görülmüştür (s.84-89). Yaşanan bu zorlu süreç kütüphane ve kütüphanecilerin güçlü ve zayıf yönlerini daha iyi görebilmelerine fırsat sağlamıştır. Kütüphanecilerin salgın hakkında bilinçli bir görüntü ortaya koyması bu sürecin daha iyi yönetilebilmesine katkı sağlasa da kütüphanelerin böylesi tehlikeli bir salgında yetersiz temizlik koşulları ile hizmet vermeye çalışması istatistiki verilere en çok dikkat çeken unsur olarak yansımıştır (s.90-95). Normalleşme sürecine girilmiş olmasıyla beraber salgının bulaş hızını azaltan tedbirler kütüphanelerde uygulanmaya devam etmiş, iç mekân alanlarında bulaşın artmasına sebebiyet verecek uygulamalardan kaçınılmıştır. Böylece kütüphane-kullanıcı bütünleşmesinin sağlanarak süreklilik kazandığı görülmektedir. Salgın öncesi dönem hizmetlerine hemen dönebilmek mümkün olmasa da halk kütüphanelerinin böylesi afet dönemlerine hazırlıklı olması oldukça önemlidir. Buna göre halk kütüphanelerinin hizmet çeşitliliğine daha çok elektronik yayın sağlanması, çevrimiçi etkinlik nicelik ve niteliğinin artırılması, var olan koleksiyonların sayıca desteklenmesi, bölge halkı ile iletişimin sürekliliğini sağlayabilmek adına sosyal medya araçlarının aktif ve etkin kullanılması gerektiği bilimsel veriler çerçevesinde görülmüştür (s.97-105).

Dünya Sağlık Örgütü'nün pandemiği ilan etmesinin ardından kütüphaneler uzun bir süre hizmet verememiş ve bu olumsuz durum karşısında kütüphaneler kullanıcıları ile kısıtlı bir bütünleşme gerçekleştirebilmiştir. Tüm dünya ülkelerinde salgının etkisinin azalması ile normalleşme çabaları artmış, kütüphaneler de salgın öncesinde vermiş olduğu hizmetleri yeni dönemde nasıl vermeleri gerektiği üzerine çalışmalar yapmıştır. IFLA tarafından

“Kütüphaneleri Yeniden Açma Planlarına Genel Bakış” rehberi yayınlanmış ve birçok ülke kütüphanelerin güvenli bir şekilde hizmet verebilmesi adına çalışmalarda bulunmuştur. Bu çalışmalar çerçevesinde Almanya’da hijyen planlarına, Avustralya’da hizmetler için personel desteğine, Birleşik Krallık’ta iç mekân değişikliklerine, Hollanda’da çocukların kütüphaneleri daha güvenli kullanabilmelerine, Kanada’da yerel durumu yansıtmaya, Japonya’da salgının yayılmasının önüne geçilmesine, Türkiye’de kütüphaneleri oluşturan beş ana unsura ek olarak acil durum planı ve risk değerlendirmesine yönelik rehberler hazırlanmıştır (s. 106-110).

Salgın süreci ve normalleşme sırasında halk kütüphanelerinin sunmuş olduğu hizmetleri daha verimli hale getirebilmeleri adına çalışmanın sonunda “Halk Kütüphaneleri İçin Covid-19 Salgını Sürecinde Normalleşme İzleği” tasarlanmış ve paylaşılmıştır. İzlek, içerisinde personel, koleksiyon, iç ve dış alan ile ilgili hazırlıklar, organizasyonel planlamalar, teknoloji ve hizmetler ile iletişim ve etkinlikler başlıklarını kapsayan bir çerçeve çizmiştir (s.111-115). Söz konusu izlek, halk kütüphanelerinin küresel, ülkesel veya bölgesel afet dönemlerinde hizmetlerini etkin bir şekilde verebilmesi ve sürdürebilmesi için yapılacak afet planlarına yol gösterici niteliktedir.

Tüm insanlığın deneyimlediği bu zorlu salgın süreci günümüzde halen kısmen de olsa devam etmektedir. Geçmiş, günümüze ve geleceğimizi aydınlatan bilgi merkezleri olan kütüphaneler, tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi pandemi süreci ile beraber kullanıcılarıyla arasına mesafeler girse de salgın, afet, savaş ve diğer birçok etkenin getirdiği güçlükler için kütüphane hizmetlerinin devamlılığı açısından doğru planlamaların hazırlanması sayesinde bu süreçleri daha etkin yönetebilirler. Bahsi geçen zorlu süreçlerde hayat şartlarının değişmesi halk kütüphanelerinin buldukları toplumlardan uzaklaşmasına değil, o sürecin doğru ve güvenilir bilgi sağlanarak toplumun aydınlatılmasına hizmet etmelidir. Sonuç olarak, böylesi nitelikli bir çalışma ile halk kütüphaneleri ve kütüphanecilerinin yararlanabileceği bir yapının ortaya konması literatüre katkı sunarken, kütüphanelerin geçmişte olduğu gibi günümüz ve gelecekte de dünya toplumlarının yaşantılarında ne denli önemli bir yere sahip olduğu gerçeğini bir kez daha göstermektedir.

İzin ve Katkı Bildirimleri

Yazarlık Katkısı

Çalışma tek yazarlıdır.